

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.26>

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Розум Д.В.,

*здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти**Навчально-наукового інституту права,**психології та інноваційної освіти**Національного університету «Львівська політехніка»*

ORCID: 0009-0006-5818-4115

Розум Д.В. Правовий захист прав дитини в умовах воєнного стану в Україні.

Стаття присвячена комплексному науковому дослідженню сучасного стану порушення прав дітей в Україні в умовах воєнного стану, а також аналізу ефективності національних і міжнародних механізмів їх правового захисту.

Насамперед розглянуто правовий статус дитини як особливо уразливої категорії населення, що потребує підвищених гарантій охорони та захисту з боку держави. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану діти зазнають системних порушень основоположних прав, зокрема права на життя, безпеку, сімейне виховання, освіту, охорону здоров'я та соціальний захист.

У дослідженні здійснено аналіз норм національного законодавства України та міжнародно-правових актів, які регулюють питання забезпечення і захисту прав дітей, а також визначено ключові прогалини правового регулювання та проблеми практичної реалізації відповідних гарантій. Особливу увагу приділено встановленню основних форм порушення прав дітей в умовах воєнного стану, серед яких особливої уваги потребує незаконна депортація.

Здійснено аналіз норм національного законодавства України та міжнародно-правових актів у сфері захисту прав дітей, визначено ключові прогалини правового регулювання та проблеми практичної реалізації відповідних гарантій. Особливу увагу приділено встановленню основних форм порушення прав дітей в умовах воєнного стану, серед яких особливої актуальності набуває незаконна депортація.

Наголошено, що зафіксовані факти масових вбивств, заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю дітей, умисного створення небезпечних для життя умов, а також насильницької депортації та передачі дітей відповідають ознакам злочину геноциду, визначеним Римським статутим Міжнародного кримінального суду. Така правова кваліфікація ґрунтується на міжнародно-правових стандартах і свідчить про визнання особливої тяжкості посягань на українських дітей як складової політики, спрямованої на підірив існування національної групи.

У дослідженні проаналізовано чинні механізми захисту прав дітей, зокрема діяльність міжнародних інституцій, органів державної влади та громадських організацій, а також простежено трансформацію інституційних механізмів захисту прав дитини з моменту незалежності України.

Обґрунтовано необхідність створення незалежного інституту дитячого омбудсмена з чітко визначеними повноваженнями, гарантіями автономності та фінансової незалежності. Запровадження такого інституту розглядається як важливий крок до посилення державного контролю та забезпечення реального, а не декларативного захисту прав дитини в умовах воєнного стану.

Ключові слова: права дитини, депортація, війна, захист прав дитини, інститут омбудсмена.

Rozum D.V. Legal protection of children's rights under martial law in Ukraine.

The article is devoted to a comprehensive scientific study of the current state of violations of children's rights in Ukraine under martial law, as well as an analysis of the effectiveness of national and international mechanisms for their legal protection.

To begin with, the legal status of the child is considered a particularly vulnerable category of the population requiring enhanced guarantees of care and protection by the state. It is substantiated that under martial law children are subjected to systemic violations of fundamental rights, including the rights to life, security, family upbringing, education, health care, and social protection.

The study analyzes the norms of national legislation of Ukraine and international legal acts regulating the issues of ensuring and protecting children's rights, as well as identifies key gaps in legal regulation and problems of practical implementation of the relevant guarantees. Particular attention is paid to establishing the main forms of violations of children's rights under martial law, among which illegal deportation requires special consideration.

It is emphasized that the recorded facts of mass killings, infliction of serious harm to children's health, deliberate creation of life-threatening conditions, as well as forced deportation and transfer of children correspond to the elements of the crime of genocide defined by the Rome Statute of the International Criminal Court. Such legal qualification is based on international legal standards and demonstrates recognition of the gravity of assaults on Ukrainian children as part of a policy aimed at undermining the existence of the national group.

The study examines the existing mechanisms for protecting children's rights, in particular the activities of international institutions, state authorities, and public organizations, as well as traces the transformation of institutional mechanisms for child protection since Ukraine's independence.

The necessity of establishing an independent institution of the Children's Ombudsman with clearly defined powers, guarantees of autonomy and financial independence is substantiated. The introduction of such an institution is considered an important step towards strengthening state control and ensuring real, rather than declarative, protection of children's rights under martial law.

Key words: children's rights, deportation, war, protection of children's rights, Children's Ombudsman institution.

Постановка проблеми. Діти є однією з найбільш уразливих соціальних категорій, що потребує особливого правового захисту, особливо в умовах воєнного стану та збройної агресії. У ситуації повномасштабної війни вони об'єктивно позбавлені можливості самостійно забезпечити реалізацію та захист своїх прав і свобод. Воєнні дії спричиняють системні порушення прав дитини, зокрема права на життя і безпеку, освіту, належні умови розвитку та сімейне виховання.

Водночас існуючі національні механізми захисту прав дитини виявляють недостатню ефективність у кризових умовах. Наявна система інституційного забезпечення не є повністю скоординованою та не передбачає функціонування єдиного незалежного органу, зосередженого виключно на питаннях захисту прав дітей. Відсутність уніфікованої спеціалізованої інституції з чітко визначеними повноваженнями ускладнює оперативне реагування на порушення та належну правову підтримку дітей в умовах воєнного стану, що зумовлює необхідність наукового осмислення та вдосконалення відповідних механізмів.

Мета дослідження є комплексний аналіз сучасного стану порушення прав дітей в Україні в умовах війни та визначення шляхів удосконалення національних механізмів їх правового захисту, зокрема обґрунтування доцільності створення незалежного інституту дитячого омбудсмена.

Стан опрацювання проблематики. Питання конституційно-правового статусу дитини та гарантій реалізації її прав досліджували А. Павленко, Д. Терлецький, Е. Кадебська, І. Борисюк, І. Пирого, М. Афанасьєва, О. Китайка, О. Марцеляк та інші. У наукових працях розкрито зміст конституційних прав дитини, особливості їх нормативного закріплення та механізми забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Конституція України визначає людину як найвищу соціальну цінність, закріплюючи її право на життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість та особисту безпеку [1]. Визнання людини центральним елементом правової системи обумовлює потребу в теоретичному осмисленні природи конституційних прав як особливого правового явища. Науковці в широкому розумінні визначають права людини як можливості, потреби, цінності, домагання чи властивості людини, охоплюючи її вимоги, повноваження, свободи та імунітети [2, с. 230]. Водночас, у науковому дискурсі існує підхід, який наголошує на необхідності розмежування природних прав людини та конституційно закріплених прав, оскільки останні набувають юридичного значення лише після їх визнання та гарантування державою.

Як слушно зазначає Д. С. Телецький, конституційні права не є природженими у буквальному розумінні цього терміна, а становлять визнані та гарантовані державою вимоги, які покладають на неї як негативні, так і позитивні зобов'язання щодо їх забезпечення [3, с. 99].

У межах реалізації конституційних прав важливо враховувати, що не всі суб'єкти правовідносин перебувають у рівних умовах щодо можливості їх реалізації та захисту.

Особливої уваги потребують діти, які в силу вікових, психологічних та соціальних особливостей становлять вразливу категорію суб'єктів правовідносин і потребують посиленого правового захисту та спеціальних гарантій реалізації своїх прав і свобод.

Юридичне визначення поняття «дитина» закріплено у Законі України «Про охорону дитинства», відповідно до якого дитиною визнається особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [4].

У цьому контексті важливого значення набуває розуміння сутності конституційних прав дитини. Як зазначає О. В. Китайка, конституційні права дитини охоплюють права, закріплені як у національному законодавстві, так і в міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Це система юридично гарантованих можливостей, які реалізує дитина

або її законні представники з метою забезпечення гідного фізичного існування, інтелектуального та морального розвитку [5, с. 338].

Офіційне міжнародне визнання прав дитини бере свій початок із ухвалення Декларації прав дитини 1959 року, яка заклала концептуальні засади формування сучасної системи міжнародного захисту дітей та стала передумовою прийняття Конвенції про права дитини 1989 року – найважливішого універсального договору у сфері забезпечення правового статусу дитини.

Після ухвалення даної Конвенції міжнародне співтовариство продовжило вдосконалення механізмів її реалізації, ухваливши низку факультативних протоколів, спрямованих на посилення захисту дітей. Одним із ключових механізмів посилення захисту дітей у складних умовах є Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, ухвалений у 2000 році.

В даному Протоколі наголошується, що діти є особливо уразливою категорією населення, тому держави-учасниці зобов'язані вживати всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб вони не брали участі у воєнних діях. Документ підкреслює глибоку занепокоєність міжнародного співтовариства шкідливим і широкомасштабним впливом збройних конфліктів на дітей, а також їхніми довготривалими наслідками для миру, безпеки та розвитку суспільства. У Протоколі також засуджуються будь-які посягання на дітей під час збройних конфліктів, а також прямі напади на об'єкти, які охороняються міжнародним правом, зокрема на школи та лікарні, де зазвичай перебуває велика кількість дітей [6].

Починаючи з 2014 року, Україна перебуває в стані війни через збройну агресію росії, і вже понад десять років українські діти зазнають серйозної шкоди своєму життю та стикаються з численними порушеннями своїх прав.

Викрадення й примусова депортація українських дітей є однією з найтяжчих і наймасштабніших форм утисків прав дитини, які застосовує країна-агресор. Ці дії спрямовані не лише на розлучення дітей зі своїми батьками, вони, перш за все, мають на меті систематичне руйнування їх національної свідомості та винищення українців як нації в майбутньому.

Необхідно чітко окреслити, що відповідно до Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року, депортація або насильницьке переміщення осіб з окупованої території, незалежно від мотивів є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права та воєнним злочином [7].

В міжнародних нормативно-правових актах, а також у законодавстві більшості держав світу відсутнє чітке закріплення визначення поняття «депортована дитина» тоді як в національному законодавстві дане питання врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 14.10.2021 р., що визначає поняття «депортованої дитини» як будь-яку особу віком до 18 років, яка перебуває в Україні на законних підставах і за відсутності підстав, передбачених міжнародним правом, примусово переміщена через державний кордон на територію Російської Федерації, Республіки Білорусь, інших держав у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України [8].

Нормативне закріплення даного терміну зумовлено необхідністю адекватного реагування на наслідки війни та забезпечення належного правового захисту дітей.

Основною проблемою, з якою стикаються незаконно депортовані діти є протиправне усиновлення, що здійснюється попри те, що більшість із цих дітей мають рідних батьків, родичів або законних піклувальників.

Окупанти запровадили програму, яка передбачає спрощені процедури усиновлення задля пришвидшення даного процесу. Основний механізм передбачає зняття процедурних бар'єрів, та фінансування організацій, які здійснюють дану діяльність [9].

Як було виявлено, задля реалізації даних намірів країною-агресором було створено цифрову платформу, так званий «каталог», де розміщенні фотографії дітей з характеристиками [10].

До того ж, здійснюється примусова паспортизація та русифікація дітей. Їх змушують отримувати російські паспорти, змінюючи правовий статус, а також піддають культурній асиміляції: нав'язують російську мову, символіку та запроваджують відповідні навчальні програми для шкіл.

Необхідно зазначити, що держава, суспільство та міжнародні партнери прикладають значних зусиль для повернення українських дітей із тимчасово окупованих територій та території держави-агресора.

Одним із значних досягнень є ініціатива Президента України Bring Kids Back UA, яка спільно з міжнародними партнерами та правозахисними організаціями успішно займається виявленням, ідентифікацією та безпечним поверненням депортованих дітей в Україну, а також їхньою реінтеграцією та соціально-психологічною підтримкою.

На сьогодні, завдяки системній роботі, на територію України було повернуто понад 1600 дітей. Хоча це становить невелику частку від загальної кількості депортованих дітей, кожне повернення є важливим кроком уперед і значним досягненням у порятунку життя та відновленні їхніх прав.

Також одним із вагомих досягнень діяльності наших фахівців є рішення Міжнародного кримінального суду від 17 вересня 2023 року, яким керівника держави-агресора та ще одну посадову особу росії офіційно визнано підозрюваними у вчиненні воєнного злочину та видано ордери на їх арешт [11].

Для розуміння важливості цього рішення слід усвідомити, що воно фактично є визнанням міжнародною спільнотою геноцидних дій росії проти українського народу, що свідчить про намір держави-агресора знищити українську націю та її майбутнє.

Відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, поняття «геноцид» охоплює будь-яке з таких діянь, які вчинено з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: вбивство членів такої групи, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи; умисне створення для такої групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення; впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи; насильницька передача дітей цієї групи до іншої групи [12].

Враховуючи обставини, з якими стикаються українські громадяни, особливо діти, слід визнати, що ці події, на жаль, охоплюють усі ознаки, передбачені міжнародним правом для визначення злочину геноциду.

Безпосередньою небезпекою, яка загрожує дітям вже на території України, є постійні обстріли, під час яких держава-агресор грубо порушує норми міжнародного гуманітарного права, завдаючи ударів по цивільних об'єктах – насамперед дитячих садках, лікарнях, школах та університетах.

За статистикою, яку наводить Офіс Генерального прокурора, внаслідок збройної агресії було вбито понад 800 дітей, а з початком повномасштабного вторгнення росії у 2022 році ця трагічна цифра зросла більш ніж на 500 дітей. Необхідно зазначити, що ця інформація не є точною, адже важко оцінити ту шкоду, яка була завдана на окупованих територіях та у зонах активних бойових дій [13].

Отже, українські діти зіштовхнулися з численними порушеннями їхніх прав, гарантованих як національним законодавством, так і міжнародно-правовими актами, зокрема права на життя, батьківське піклування, освіту, охорону здоров'я та безпечне дитинство. Виходячи з даної проблематики, вважаємо необхідним дослідити механізм захисту прав дітей, особливо в умовах збройної агресії.

Ключовою посадовою особою, відповідальною за реалізацію та захист прав дітей в Україні, є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Необхідно зауважити, що на практиці дана посада де-факто ототожнюється з поняттям омбудсмен.

Як зазначають науковці, незважаючи на різні підходи до визначення даного інституту, правовий статус омбудсмена завжди визначається положеннями основного закону держави або відповідним спеціально створеним законом [14].

Підкреслимо, що ст. 101 Конституції України визначає, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина [1]. А нормативно-правовий акт, який врегульовує основні положення був прийнятий ще в 1997 році.

У 2011 році, беручи до уваги міжнародний досвід та рекомендації Організації Об'єднаних Націй, було видано Указ Президента України, яким було запроваджено посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини, що мав на меті забезпечити належні умови для реалізації громадянських, економічних, соціальних та культурних прав дітей в Україні, беручи до уваги необхідність особливого піклування про дитину [15].

Пізніше даний указ втратив чинність, і в рамках трансформації інституту уповноважених Президента України, було запроваджено посаду Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, що входить до структури Офісу Президента України [16].

Важливим недоліком є те, що посада Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації не врегульована на конституційному та законодавчому рівнях, що безпосередньо суперечить одній із обов'язкових ознак інституту омбудсмена.

Також варто підкреслити, що коли ми говоримо про Радника – Уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, у нормативно-правових актах це поняття не використовується як «омбудсмен».

Аналізуючи зазначену інформацію, можемо дійти висновку, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та Радник – Уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації різняться не лише сферою спеціалізації, а й правовим статусом, рівнем незалежності та обсягом повноважень.

Таким чином, дві за суттю подібні інституції перебувають у нерівних правових умовах, що свідчить про потребу у чіткому законодавчому врегулюванні статусу останньої.

Актуальним прикладом є прийняття Закону України «Про Військового омбудсмена», що набув чинності 25 вересня 2025 року, ухвалення якого стало відповіддю держави на необхідність посилення захисту прав військовослужбовців, резервістів, військовозобов'язаних під час проходження зборів, а також особового складу правоохоронних органів, залучених до участі в бойових діях [17].

Як зазначає вже діючий військовий омбудсмен, повністю зробити даний інститут незалежним без внесення змін в Конституцію наразі неможливо, що також є значною проблемою [18].

Враховуючи масштаб та системний характер порушень прав дітей в Україні, з якими сьогодні стикається Україна в умовах воєнного стану, а також проаналізувавши наявні механізми їх захисту видається доцільним запровадження в Україні інституту дитячого омбудсмена, діяльність та повноваження якого будуть чітко визначені на законодавчому рівні.

На думку І.Е. Борисюк, згідно з якою ефективність діяльності омбудсмена безпосередньо залежить від рівня його незалежності, невтручання у його діяльність з боку інших органів чи посадових осіб, а також від свободи у вираженні та відстоюванні позицій щодо захисту прав людини, повністю підтримуючи це твердження [19, с. 22].

Враховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідно внести зміни до ст. 101 Конституції України після закінчення воєнного стану, зокрема пропонуємо доповнити дану статтю частиною другою: «За необхідності можуть бути створені спеціалізовані інституції омбудсменів, повноваження яких визначаються відповідним законом і спрямовані на захист прав окремих категорій громадян», що дозволить спеціалізованим Омбудсменам діяти незалежно від будь-яких гілок влади.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, вважаємо, що права дітей в Україні зазнають системних порушень, особливо воєнного стану. Депортація, розлука з батьками, обстріли цивільних об'єктів та інші форми насильства створюють реальну загрозу їхньому життю, здоров'ю та розвитку. Міжнародні та національні правові норми гарантують захист прав дитини, проте їх ефективна реалізація потребує посилення національних механізмів. Перспективним напрямом могло б бути запровадження інституту дитячого омбудсмена з чітко визначеними повноваженнями та незалежним статусом, що дозволить забезпечити належний правовий захист дітей та ефективно реагування на порушення їхніх прав в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.02.2026).
2. Конституційне право: навч. посібник / М. Афанасьєва та ін.; за заг. ред. Д. Терлецького. Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
3. Терлецький Д.С. Права людини та конституційні права. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький, 2022. С. 99–101.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
5. Китайка О.В. Конституційні права дитини як основний елемент конституційно-правового статусу дитини. *Правове життя сучасної України: у 2 т.: матер. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відпов. за випуск Ульянова Г.О. Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 1. С. 336–338.
6. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (укр): Протокол ООН від 01.01.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 24.10.2025).
7. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: Конвенція ООН від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 24.02.2026).
8. Про затвердження Порядку виявлення та повернення дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2024 № 551. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-2024-п#Text> (дата звернення: 24.02.2026).
9. Примусова депортація українських дітей: Звіт Єльської лабораторії гуманітарних досліджень підтверджує обвинувачення представникам рф. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/primusova-deportaciya-ukrayinskix-ditei-zvit-jelskoyi-laboratoriyi-gumanitarnix-doslidzen-pidtvverdzuje-obvinuvacennya-predstavnikam-rf> (дата звернення: 24.02.2026).
10. Павленко А. РФ створила каталог викрадених українських дітей: як працює схема. *TCH.ua*. URL: <https://tsn.ua/svit/rf-stvoryla-kataloh-vykradenykh-ukrayinskykh-ditei-iak-pratsiuє-skema-2886830.html> (дата звернення: 24.02.2026).

11. Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт Путіна; історичне рішення, з якого почнеться історична відповідальність – звернення Президента України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mizhnarodnij-kriminalnij-sud-vidav-order-na-aresht-putina-is-81665> (дата звернення: 25.02.2026).
12. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнародних судів від 17.07.1998 р. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 25.02.2026).
13. Ювенальні прокурори: 631 дитина загинула в Україні внаслідок збройної агресії рф. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-631-ditina-zaginula-v-ukrayini-vnaslidok-zbroinoyi-agresiyi-rf> (дата звернення: 25.02.2026).
14. Пирога І., Кадебська Е. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2023. Вип. 1 (64), С. 19–25. DOI: 10.32689/2522-4603.2023.1.3.
15. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ Президента України від 11.08.2011 р. № 811/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
16. Щодо трансформації інституту уповноважених Президента України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/shodo-transformaciyi-institutu-upovnovazhenih-prezidenta-ukr-69045> (дата звернення: 25.02.2026).
17. Про Військового омбудсмена: Закон України від 17.09.2025 р. № 4603-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4603-20#Text> (дата звернення: 25.02.2026).
18. Законопроект про військового омбудсмена готовий – Решетилова розповіла деталі. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zakonoproiekt-viiskovyi-ombydsmen-reshetylova/33378304.html> (дата звернення: 25.02.2026).
19. Борисюк І.Е. «Дитячий» омбудсмен у механізмі захисту прав дитини. *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 18. С. 19 – 25. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.18.02>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026